

Резюмета на избрани научноизследователски публикации

на д-р Елка Николаева Сярова

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност “главен асистент” по

професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност:

История на икономическите теории

I. Статии, публикувани в научни списания, реферирани и индексирани в други международни бази данни с научна информация

1. Syarova E., Post-crisis Changes in Employment and Educational Structure of the Labor Force in Bulgaria, “Journal of Contemporary Economic and Business Issues”, Macedonia - JCEBI, Vol.2 (2015) No.2, pp. 59 – 73, UDC: 331.5-057:338.124.4(497.2)“2008/2013”,
[http://www.eccf.ukim.edu.mk/ArticleContents/JCEBI/JCEBI_4/spisanie br 4 fin k Elka Syarova 59-73.pdf](http://www.eccf.ukim.edu.mk/ArticleContents/JCEBI/JCEBI_4/spisanie%20br%204%20fin%20k%20Elka%20Syarova%2059-73.pdf), <https://www.econstor.eu/handle/10419/147474>,
<https://www.eccfjournal.mk/wp-content/uploads/2016/04/spisanie-br-4-fin-k-Elka-Syarova-59-73.pdf>; <https://www.econstor.eu/handle/10419/147474>

Резюме: В статията се изследват основни последици от кризата за българския пазар на труда, като опорните пунктове са поставени върху зависимостите между промените в заетостта и образователната структура на работната сила в България, настъпили под влияние на кризата, и тенденциите на изменението им в посткризисния период.

С методите и средствата на теоретичния и на дескриптивния анализ се доказва, че развитието на кризата засяга в специфична степен групите от заети с различно равнище на образование. Особена роля за това се отдава на съществуващата отраслова структура и фирмената организация в страната. Приведени са аргументи за извода и очакването за сравнително бавно възстановяване на българската икономика предвид на открояващите се тенденции в образователната структура на заетостта в периода след спада от 2009 г. При прилагане на средствата на сравнителния анализ са систематизирани определени сходства и различия с развиващите се в други европейски страни тенденции по отношение на посткризисната заетост на различните образователни групи на работната сила.

The report explores the main impact of the crisis on the Bulgarian labor market whereby the key points are focused on the relation between changes in employment and educational structure of the labor force in Bulgaria, which took place under the influence of the crisis, and the trends of their variation in the post-crisis period. By means of the methods and instruments of the theoretical and descriptive analysis it is proved that crisis development affects to a specific extent the groups involved in different levels of education. Special role for this is attributed to the existing industrial structure and business organization in the

country. Certain arguments lead to the conclusion and expectation of a relatively slow recovery of the Bulgarian economy in view of the noticeable trends in the educational structure of employment in the period following the drop in 2009. By applying the means of comparative analysis, we can point out certain similarities and differences with the trends being developed in other European countries in terms of the post-crisis employment of various educational groups of the labor force.

2. Сярова Е., Концепциите на Карл Маркс за труда – непреходност и актуалност, Научни трудове на УНСС - Том 5/2018, с. 353 - 365, ISSN (print): 0861-9344, ISSN (online): 2534-8957, http://unwe-research-papers.org/uploads/ResearchPapers/RP_vol5_2018_No16_E%20Syarova.pdf, <https://ideas.repec.org/a/nwe/natrud/y2018i5p353-365.html>, <https://sociorepec.org/collection.xml?h=repec:nwe:natrud&l=en>

Резюме: Карл Маркс - един от големите умове на своето време и един от най-спорните критици на капитализма, оставя след себе си внушително по размер и значение научно наследство. 200 години след неговото рождение трудовете му продължават да се четат с интерес и да бъдат обект на най-разнообразни дискусии, което дава основание да се твърди, че не са загубили своята актуалност и все още пораждат теми за научен размисъл.

Статията си поставя за цел да разгледа някои концепции на К. Маркс за труда и да даде доводи за липсата или наличието на актуалност. На основата на тяхното интерпретиране и критичен анализ е доказано известно сходство в изведените от К. Маркс и използваните в съвременността понятия за „труд“ и „трудов процес“. Систематизирани са някои специфики на теориите на К. Маркс за труда, както и неговите виждания относно компенсационната теория след въвеждането на машините, като е извършен паралел със съвременността и опасността от загуба на работни места вследствие на постепенното навлизане на роботизирания труд и изкуствения интелект.

Направените изводи и обобщения показват, че въпреки отдалечеността във времето и неизбежната загуба на част от актуалността, някои части от концепциите на К. Маркс за труда са доказали своята непреходност и не са загуби своето значение и до днес.

One of the greatest minds of his time – Karl Marx, who is also one of the most controversial critics of the capitalism bequeaths an impressive scientific heritage. Two hundred years after his birth his works are still being an object of interest and various discussions, which is another inference that the topics he has aroused still nourish scientific reflections. The objective of this article is to examine some of K. Marx's concepts about the labor and to discuss whether they are relevant in our present times. Based on their interpretation and critical analysis the article provides proofs of existence of some similarities between Marx's concepts of Labor and Labor process and the modern perspective on these topics. They are also systemized some of the specific points in Marx's Labor theory, as well as his standpoint about the compensation theory after the introduction of the machines. It has been drawn a comparison between his ideas and contemporary ones regarding the threat some jobs to become obsolete as a result of the introduction of robotized production and artificial

intelligence. The summary and the inferences show that, despite of the time distance, some elements of Marx's theories are not transitional and are still relevant even nowadays.

3. Сярова Е., Промени и тенденции в заетостта на хората с висше образование в България и ЕС, сп. Народно стопански архив, ГОДИНА LXXII, КНИГА 4, 2019 г., с. 49 – 66, ISSN 0323-9004 (печатно издание), ISSN 2367-9301 (електронно издание), <https://www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv/title.asp?title=1454>

Резюме: Настоящото изследване е съсредоточено върху настъпващите промени и новите предизвикателства пред труда в процеса на преход към нов тип икономика. То е структурирано в две части. В първата част са систематизирани основни промени в характеристиките и изискванията към труда в контекста на формирането на нова и прехода от нея към дигитална икономика. Във втората част са подложени на емпиричен анализ и са изведени особеностите в динамиката на показателите за заетостта на хората с висше образование в България и ЕС като цяло, като релевантни на последните промени и разширяващото се прилагане на по-сложен умствен труд. Чрез методи за прогнозиране са разкрити краткосрочни тенденции в изменението на относителния дял на заетите с висше образование, в България и ЕС. В изследването са приложени методите на анализа и синтеза, средствата и методите на емпиричния дескриптивен, както и на иконометричния анализ.

The study puts the focus in the upcoming transitions and new challenges, which faces the workforce in the process of the shift to a new type of economy. The structure contains two parts. The first one focuses on the main changes in the characteristics and requirements of the labor market in the context of the transition to the new digital economy. The second part analyzes and reveals the specific characteristics in the dynamics of the highly educated people's employment in Bulgaria and EU. It shows the correlation with the new changes and the expanding need for more complex intellectual labor. Using prognostic methods, the article shows the short-term tendencies in the relative share of highly educated employees in Bulgaria and EU. The study uses the methods of analysis and synthesis, descriptive economic and empiric analysis.

II. Доклади, публикувани в сборници от научни конференции, проведени в България

1. Сярова Е., Теоретични концепции и квалификационна структура на работната сила в България, Научна конференция “Икономика и общество: глобални и регионални предизвикателства пред България”, 31.10.2013 г., УНСС, София, Издат. Комплекс – УНСС, 2014, с. 11-19, ISBN 978-954-644-580-3

Резюме: През последните години настъпват определени изменения в процеса на търсенето на работна сила, както и в нейната квалификационна структура. Те са тясно свързани с промените в структурата на икономиката на развитите страни, в която все по-голям относителен дял и водещо значение придобиват сферата на услугите и по-високо технологичните производства. Тези промени се застъпват в редица теоретични концепции, които разкриват настъпващите структурни трансформации в икономиката

на съвременния етап и съпътстващия ги преход от приложение на нискоквалифициран и леснозаменим към по-високо квалифициран и специализиран труд.

Основна цел на изследването е да се систематизират някои теоретични концепции за промените в характера на труда в съвременните условия и в близка перспектива и, на тази основа и съобразено със спецификата на структурата на икономиката и на пазара на труда в България, да се изведат определени сходства и различия с развиващите се тенденции в ЕС по отношение на квалификационните характеристики на работната сила у нас, като се докаже, че в голямата си част те съответстват на разгръщащите се през последните години тенденции в по-високо развитите страни в света. С помощта на емпиричния и сравнителния анализ е изследвана динамиката на заетите с основно, средно и висше образование в България и ЕС, изведени са и някои характеристики на заетите, като е отбелязано тяхното значение за размера на заплащането на труда.

In the latest years we face changes of the process of workforce demand and its qualification structure. These changes are result from the changing economy in the developed countries where leading factors become highly technological production and services. These changes are a major topic in the modern concepts and theories and reveal the new structural transformations in the modern economy, in the context of transition to a new type of labor, which demands highly qualified employees with specialized background.

The study puts a focus the some of the theoretical concepts concerning the current changes in the character of the labor and shows the similarities and the differences between Bulgarian's labor market and EU practices. It also provides a proof that the Bulgarian practices overlap with the main tendencies in the developed countries in the whole world. Using empirical and comparative analysis, the study explores the dynamics of the employees with lower and higher education in Bulgaria an EU. It also shows some of the characteristics of the employees and the correlation with the levels of their payment.

2. Сярова Е., Политикономически аспекти на новите икономически реалности, Първа национална конференция по политическа икономия на тема: “Политическа икономия и икономическа теория”, 18-19.11.2013 г., УНСС, София, Сборник: Политическа икономия и икономическа теория, Издат. комплекс – УНСС, 2014, с. 505-516, ISBN 978-954-644-583-4

Резюме: В периода след 80-те години на 20 век и в началото на 21 век ставаме свидетели на засилена интензификация на процесите на интеграцията, регионализацията и глобализацията. Те внасят съществени изменения в икономическо, социално, технологично и дори в политическо отношение, които имат специфични параметри и отражения на национално, регионално и световно (глобално) равнище. В тези условия и при постепенно променящата се структура на икономиката изпъква нарастващата роля на информационните и комуникационните технологии и знанията, които се ускоряват допълнително под въздействие на регионализацията и глобализацията. Във връзка с разгръщането на тези процеси се задълбочават

взаимовръзките и придобиват нови измерения отношенията между микро- и макроикономическите субекти, между отделните държави, организации и хора.

Основна цел на изследването е да се систематизират някои основни политикономически аспекти на т. нар. „нова икономика“, като в табличен вид е представено и сравнение на основни показатели на индустриалната и на новата икономика. Поставен е акцент върху теорията за „икономика на знанието“, която представя знанието като един от най-ценните активи. Разгледано е зараждането на теорията, открити са нейните особености и е представена институционалната ѝ рамка.

From the 1980s and the beginning of the new millennium the world witnesses an intensive process of globalization, integration and regionalization. This process significantly changes the economic, social, technological and even political environments and the effect can be seen on local and international level. With the current conditions and the changing economical structure, the role of the communicational and informational technologies becomes much more important, leading to further acceleration of the globalization. These processes also create new type of relations and changes the existing ones between micro and macro subjects, as well as countries, organizations and people.

The main focus of the study is to systematize some of the major economical aspects, A.K.A. New economy. The information is provided in graphs which compare the main indicators of the new economy's industry. The accent lies on Economy of knowledge which presents the knowledge as one of the most valuable assets. The study also examines how a new theory forms, and shows its characteristics and institutional framework.

3. Сярова Е., Кризисни измерения и сравнителни характеристики на безработицата в България, Юбилейна международна научна конференция “Развитието на българската икономика – 25 години между очакванията и реалностите”, СА “Д. А. Ценов” - гр. Свищов, 20-21.11.2015 г., Сборник доклади, Академично издателство „Ценов“ - Свищов, 2015 г., с. 303-311, ISBN 978-954-23-1105-8

Резюме: Динамичните особености в развитието на икономиката на България и на други страни от Европейския съюз през последните години са отражение преди всичко на глобалната криза от 2008-2009 г. и на постепенното възстановяване на условията на растежа в следващите години. Те генерират и определени предимно негативни тенденции в динамиката на безработицата и заетостта. Същевременно обратната зависимост между изменението на съвкупното производство и безработицата (обозначавана като закон на А. Оукън¹) се проявява при по-различни количествени параметри и под въздействие на по-интензивно протичащите процеси на регионална

¹ Артър Оукън формулира като закон наличието на определено количествено съотношение, отразяващо ефекта от изменението на произведения реален брутен продукт върху изменението на равнището (нормата) на безработицата. Вж. по-подробно: Okun A. M., Potential GNP: Its Measurement and Significance, American Statistical Association, Proceedings of the Business and Economic Statistics Section, Washington, 1962, pp. 98-103, <http://www.scribd.com/doc/38215738/Okun-A-M-Potential-GNP-Its-Measurment-and-Significance-1962#scribd>

интеграция и на икономическа глобализация² у нас и в другите страни от Европа и света.

Оттук като основни цели на настоящето изследване изпъкват разкриването на специфичните динамични и сравнителни характеристики на безработицата в България през последните години на криза и след нея, систематизирането им при съпоставка с тенденциите ѝ в ЕС като цяло, както и с група от други страни от Централна и Източна Европа.

The dynamic specifics in the development of Bulgarian and other EU countries' economy in the last years come as a result from the global crisis from 2008-2009 and the progressive recovery of the economic growth in next years. They generate some negative tendencies in the dynamics of employment and unemployment. On the other hand, the inverse relation between the total production and the unemployment (shown as Owken's law) can be seen in different quantitative parameters. The intense processes of regional integration and economic globalization in Bulgaria and EU countries creates the main impact on these tendencies.

As a result, the major points of the study are to reveal the specific dynamical and comparative characteristics of the unemployment in Bulgaria from the last years of crisis and after this period. The study systematizes and compares the tendencies in Bulgarian and EU countries and also some East European countries.

4. Сярова Е., Политическата икономия в университетите в Германия, Австрия и Швейцария, Национална научна конференция по политическа икономия, Сборник с доклади, Издателски център към Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 2016 г., с. 96-106, ISBN 978-954-712-706-7

Резюме: В днешно време всяка отделна страна и университет има свое специфично разбиране за политическата икономия, което е отразено в учебната програма на бакалавърските и магистърските програми. Основната цел и задача на настоящото изследване е да систематизира възприятията на политическата икономия в университетите в Германия, Австрия и Швейцария, да представи методите на преподаване на курса „Политическа икономия“ и бакалавърската и магистърската програма по „Политическа икономия“ в УНСС и да ги сравни с тези в университетите в Германия, Австрия и Швейцария.

Nowadays, every single country and university has its own specific understanding of the Political economy that affects the syllabus in Bachelor and Master programs. The main purpose and objective of this study are to research and systematize the perceptions of Political economy at universities in Germany, Austria and Switzerland; to present the teaching methods of the course "Political Economy" and the Bachelor and Master program in "Political

² Редица изследвания привеждат различни доказателства за въздействието на тези процеси върху глобалната и националните икономики, както и върху облика и структурните характеристики на пазара на труда. Вж. например: Марикина М., Последствия от глобализацията за националните стопанства, сп. Икономически алтернативи, бр. 4, 2009, <http://alternativi.unwe.bg/alternativi/br34/10.pdf>

Economy" at the UNWE and to compare them with the ones in the universities in Germany, Austria and Switzerland.

5. Сярова Е., Дигиталната икономика и трансформации в труда и работната сила, Сборник с доклади от Седма национална научна конференция с международно участие на тема "Дигиталната икономика и предизвикателствата пред бизнеса", 19-20 юни 2018 г., том 7/2019, София, УНСС, с. 372-383, ISBN 97-619-239-246-8

Резюме: Концепцията за „дигиталната икономика“ възниква в края на ХХ в. като визия за една бъдеща цифровизирана икономика, но в следствие на бързоразвиващите се дигитални технологии и тяхната почти мигновена интеграция във всички аспекти на съвременния живот само 20 г. по-късно тя може да бъде наблюдавана и анализирана. В рамките на високоскоростно дигитализиращата се реалност изискванията, характеристиките и структурите на работната сила също са изправени пред предизвикателството на промените. Представените в доклада данни за заетостта във високо и средновисокотехнологичните производствени сектори, като процент от общата заетост, са изведени основните направления на трансформация на работната сила. И очертаните предизвикателства пред развитието на труда в рамките на дигиталната икономика доказват, че работната сила на бъдещето ще е високообразована, притежаваща дигитални умения, както и способност за постоянно надграждане на вече придобитите знания и разширяването им с нови знания и умения.

The concept of Digital economy is found in the end of 20th century as a vision of a future digital economy and because of the extremely fast-growing technology and immediate integration in all aspects, the results can be seen and analyzed even now, only 20 years later. With this fast-growing digitalized background, the requirements and structures of the employment face serious challenges. In the study there are presented data for the employment rates in mid- and high technological manufacturing sectors as a ratio, and are listed the major tendencies in the transformation of the labor force. The results prove that the workforce of the future will be highly educated, with digital skills, as well as tending to continuously upgrade its qualification and skills.